

El Gat Fer

El felí dels nostres boscos

Fitxa pedagògica

FELIS

Grup de Recerca en
Carnívors de Catalunya

ICHN
Institució Catalana
d'Història Natural

ICHN
**Institució Catalana
d'Història Natural**
Filial de l'Institut d'Estudis Catalans

El Grup de Recerca en Carnívors de Catalunya (FELIS-ICHN), amb l'objectiu d'apropar la fauna local a la societat, ha preparat un projecte educatiu al voltant d'un dels carnívors més desconeguts del país: el gat fer o gat salvatge.

L'iniciativa gaudeix d'una subvenció atorgada per part del Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya i rep el recolzament de la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN), la Fundació Zoo de Barcelona i la cooperativa ambiental Gisfera.

DESCRIPCIÓ

Activitat pedagògica per a alumnes de **cicle superior** amb l'objectiu de treballar a l'aula i a camp els diferents objectius plantejats pel projecte, relacionant-los amb els objectius curriculars del seu nivell.

TREBALL PREVI

Aquest està plantejat per treballar a l'aula de manera que els propis docents puguin començar a desenvolupar els temes programats.

En aquest es resumeixen les característiques del gat fer, tan físiques com comportamentals, i les zones de Catalunya on el podem trobar. També es descriuran algunes de les altres espècies de mamífers amb qui conviu.

TREBALL DE CAMP

Consisteix en una sortida d'un matí a una zona propera a l'escola per tal de conèixer de primera mà l'hàbitat on viu el gat fer. S'organitzarà una dinàmica per a reconèixer rastres i arribar a conclusions sobre quins mamífers viuen a la zona, així com determinar quines han estat les causes de la reducció poblacional del gat fer i d'altres mamífers.

Aquesta activitat es farà en grup i els alumnes, a partir de claus dicotòmiques, hauran de descobrir quins animals han deixat el seu rastre.

Es treballa amb una metodologia en que s'incideix en el treball de grup, la descoberta individual, el fer-se preguntes i despertar l'esperit crític.

OBJECTIUS

Es troben englobats en Competències bàsiques pròpies de l'àmbit de coneixement del medi. Dins els continguts clau, es treballaran:

- Fases d'una investigació
- Biodiversitat i sostenibilitat
- Ecosistema i paisatge

CONTINGUTS

Dins de l'àrea de coneixement del medi natural (cicle superior), es treballaran:

- Criteris per a l'observació científica d'éssers viu.
- Observació i descripció d'alguns éssers vius i de la seva interacció amb el medi.

Com a continguts específics de l'àrea de coneixement del medi social i cultural (cicle superior):

- Anàlisi dels elements naturals i antròpics que influeixen en la configuració del paisatge.

Objectius de l'activitat de camp

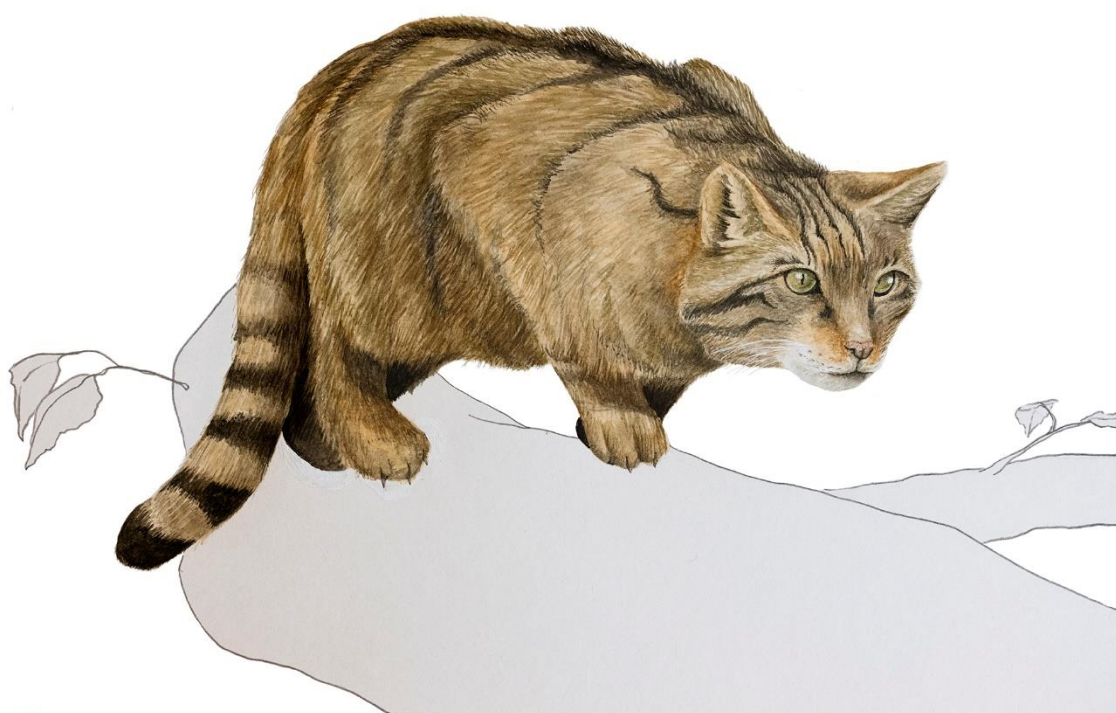
- Reconèixer les característiques dels diferents grups de mamífers del nostre territori.
- Conèixer dels mamífers que viuen al nostre entorn. En especial, el Gat Fer.
- Descobrir la importància de la conservació dels hàbitats i els usos tradicionals.
- Treball amb claus dicotòmiques.

Continguts de l'activitat de camp

- Identificació de petjades, excrements, i altres rastres.
- Observació directa del medi.
- Treball en equip.

El gat fer, el felí dels nostres boscos

TREBALL PREVI

ICHN
**Institució Catalana
d'Història Natural**
Filial de l'Institut d'Estudis Catalans

Amb el suport:

FITXA 1: EL GAT FER

El gat fer, o gat salvatge, és un mamífer de la família dels felins. Altres felins europeus són el linx ibèric (*Lynx pardinus*) i el linx boreal (*Lynx lynx*) però, a Catalunya, el gat fer és l'únic representant d'aquesta família actualment.

Podeu buscar-los per internet i veure les seves similituds i diferències?

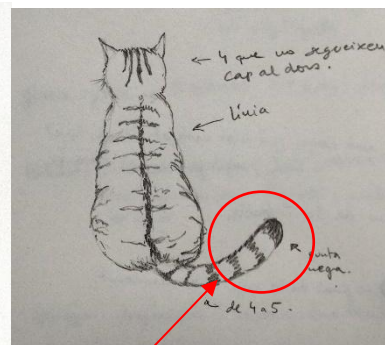
El seu parent proper és el gat domèstic però, a diferència d'ell, evita el contacte amb els humans i viu en llocs tranquils, allunyat dels nuclis habitats.

Nom comú: gat fer, gat salvatge, gat marc
Nom científic: *Felis silvestris*
Família: Felidae
Ordre: Carnivora
Longitud total: 73 - 117 cm
Pes: 3 - 6 kg
Longevitat: 10 - 14 anys

Les claus per reconèixer el gat fer

El gat fer europeu (*Felis silvestris*) és fàcil de confondre amb alguns gats domèstics, però existeixen quatre característiques bàsiques del pelatge que permeten diferenciar-lo visualment:

Pots emmarcar aquestes característiques?

Una sola línia negra dorsal que li recorre el llom i finalitza just a l'inici de la cua

Una aureola blanca a la zona de la gola que pot estar acompanyada de collars negres

Una cua més gruixuda que la dels gats domèstics, amb 1-4 anells de color negre clarament separats entre ells i la punta arrodonida també de color negre

Quatre ratlles negres ben marcades darrera el cap, que poden prolongar-se per l'inici de l'esquena

Presenta una dieta exclusivament carnívora i està especialitzat en la captura de mamífers, principalment conills i rosegadors (ratolins de bosc i talpons).

A casa nostra tenim diferents espècies de rosegadors. Les coneixeu? (Associeu el nom a la imatge corresponent)

Ratolí de bosc

Talpó comú

Rata de bosc

Liró gris

Rata d'aigua

La proporció de cada presa a la dieta varia en funció de la seva disponibilitat. És a dir, si en una zona hi ha una gran abundància de conills, el gat fer centra els seus esforços en capturar-los; si no n'hi ha, s'alimenta majoritàriament de petits mamífers: **en una nit pot arribar a capturar més de 20 talpons!** També pot consumir altres grups de vertebrats com ara ocells, amfibis o rèptils.

El gat fer caça principalment de nit, amb alguns pics d'activitat al capvespre o a la matinada. Ocasionalment, en zones aïllades, és possible veure'l a plena llum del dia.

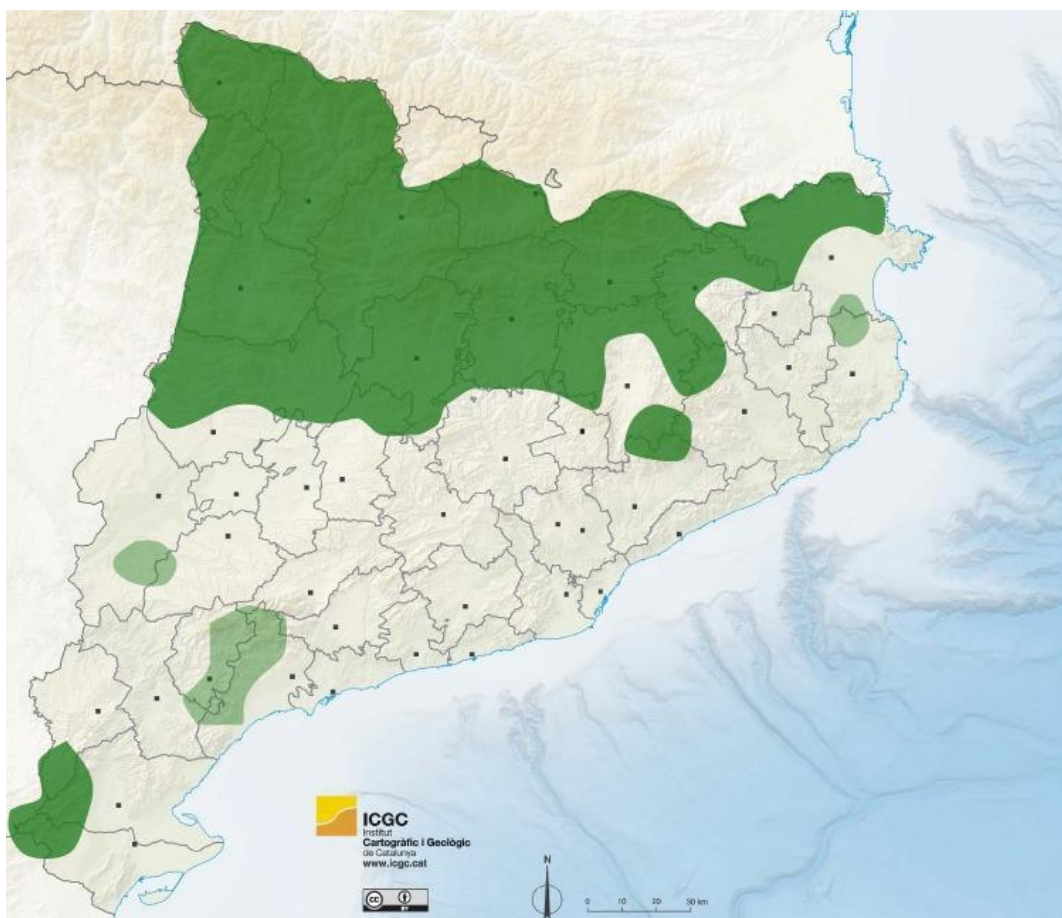
FITXA 2: Hàbitat i distribució

A quins boscos li agrada viure?

El gat fer pot viure a la gran majoria de boscos: alzinars, rouredes, pinedes, fagedes i avetoses, sempre i quan hi trobi suficient aliment. Pel gat fer, és especialment interessant que el paisatge sigui divers.

Així la presència de zones de matollar o de prats alternades amb el bosc li és favorable ja que aquests espais oberts el permeten caçar amb més facilitat.

El gat fer a Catalunya

Actualment, el gat fer és l'únic felí autòcton que viu a Catalunya. El gruix principal de la població catalana es troba al terç nord, a la zona del Pirineu i Prepirineu. Altres petites poblacions s'estenen fins al Montseny, Moianès i vessant sud de la Serra del Montsec. Als Ports de Tortosa-Beseit trobem un altre nucli poblacional important. Finalment, també ha estat citat històricament a la zona de Prades-Montsant, però es desconeix si encara hi és present.

Busca el lloc on viviu. Hi ha gat fer?

FITXA 3: Estat de conservació

Les seves amenaces

A nivell general, sembla que les poblacions de gat fer segueixen una tendència negativa. No obstant, la falta de coneixement sobre l'espècie dificulta la detecció de les amenaces a què s'enfronta.

L'encreuament reproductiu amb gats domèstics podria ser el principal problema de conservació, ja que la descendència resultant perd progressivament les característiques pròpies i ancestrals del gat fer. Un fenomen que, a Escòcia, ha portat l'espècie al llindar de l'extinció. Tenint en compte que el gat fer rarament s'apropa als nuclis urbans, el perill recau en l'existència de gats sovint anomenats “ferals” o “assilvestrats”: gats domèstics escapats o abandonats que s'han acostumat a viure lluny de les cases, prop dels territoris del gat fer.

D'altra banda, a nivell local, **el desenvolupament de grans masses contínues de bosc** que s'està produint a Catalunya des de finals del segle passat a causa de l'abandonament de superfície dedicada a l'agricultura i la ramaderia extensives, va en detriment de la conservació dels paisatges en mosaic (àrees on es combinen boscos i espais oberts) tan apreciats pel gat fer.

Per què cal vetllar per la conservació del gat fer?

Quines creus que son els punts correctes i quins son falsos?

- Perquè és l'única espècie salvatge de la família dels felins que viu actualment a Catalunya. Per tant, conservar-lo ajuda a mantenir el nombre de grups diferents de carnívors, garantint una biodiversitat que beneficia l'estabilitat dels ecosistemes.
- Perquè ocupa una posició molt important a la xarxa tròfica. Davant l'absència de grans depredadors, el gat fer és un dels encarregats de regular les poblacions de petits herbívors: rosegadors (ratolins i talpons) i lagomorfs (conills), principalment. D'aquesta manera, ajuda a mantenir un equilibri dins l'ecosistema.
- Perquè forma part del patrimoni natural, que tenim la sort de gaudir i l'obligació de preservar per a les futures generacions.
- Perquè tenen una pell amb molts nutrients, i al bosc, serveix per a adobar el sòl i així les plantes creixen més fortes. De fet, hi ha una espècie absolutament adaptada al gat. L'herba gatera *Felis angustifolia*.
- Perquè son grans depredadors de porcs senglar, cosa que fa que si hi ha més gats, el senglars no seran tan nombrosos i no faran tantes destrosses als camps.

FITXA 4: Tècniques de seguiment

Els reptes d'estudiar el gat fer

El gat fer és un animal esquerp, que tendeix a viure en zones allunyades dels nuclis habitats. Aquest comportament, sumat a les baixes densitats de les poblacions, el converteix en un dels carnívors més difícils d'estudiar. Degut a les poques probabilitats d'observar el gat fer en directe, les tècniques de seguiment que permeten estudiar-lo es basen en la localització de rastres i en la instal·lació de càmeres de fototrampeig.

També han ajudat a estudiar els hàbitats més freqüentats per l'espècie, el seu patró d'activitat diària, la composició de la dieta i, molt important, el seu grau d'introgressió genètica. No obstant, encara queden força incògnites per resoldre relacionades amb la biologia del gat fer. Algunes d'elles giren al voltant de la reproducció, on la majoria d'informació que es coneix prové de la cria en captivitat. Altres reptes importants són el càlcul de densitats poblacionals acurades i la valoració dels efectes negatius causats pels encreuaments reproductius entre gats fers i gats domèstics.

Saps què signifiquen les frases següents?

1. baixes densitats de les poblacions.....
2. introgressió genètica.....
3. encreuaments reproductius.....

Els seus rastres

Petjada

- **Forma general:** El tou plantar té tres lòbuls i els talls digitals tenen forma ovalada. El conjunt de la petjada té una forma arrodonida i una longitud aproximada de 4,5 cm.
- **Nombre de dits:** el gat fer, com la majoria de felins, té cinc dits a les potes del davant i quatre a les potes del darrera. No obstant, el cinquè dit de les mans gairebé no el marca mai.
- **Ungles:** al ser retràctils, no acostumen a ser presents a la petjada.
- És molt complicat distingir-la de la dels gats domèstics, tot i que la de gat fer sol ser una mica més grossa.

Excrement

- **Forma general:** cilíndric amb un dels extrems acabats en forma de pinzell. Sol tenir una amplada d'entre 1,5 i 2 cm i una llargada total que va de 4,5 a 13 cm.
- **Fragments:** entre 1 i 8, que encaixen entre ells gràcies a l'alternança de superfícies còncaues i convexes.
- **Textura:** molt densa degut a la gran quantitat de pèl compactat (com si estigués embotit). Superfície brillant i uniforme. Sense restes de fruits, si bé pot contenir tiges de gramínies que utilitzen per netejar-se el tracte digestiu.
- A diferència dels gats domèstics, el gat fer no acostuma a enterrar-los sinó que els utilitza per marcar el territori.

FITXA 5: Què podem fer per ajudar-lo?

Hi ha varies maneres d'ajudar al gat fer, ja sigui des de l'estudi, la conservació o la divulgació. Tot seguit trobareu algunes idees:

- Si veieu o trobeu algun individu, comunicar-ho a la persona que cregueu que pugui estar interessada en saber la informació, incorporar-ho a una plataforma digital de recollida d'observacions de fauna o bé envieu-nos un missatge a felis.ichn@gmail.com.
- Investigar citacions històriques de l'espècie tot parlant amb avis i àvies que visquin o hagin viscut a l'entorn rural.
- Fomentar el coneixement del gat fer a les escoles. Si no coneixem el que tenim, no ho podem protegir adequadament.
- Participar en els estudis naturalístics que es portin a terme al vostre entorn.
- Consumir preferentment productes de proximitat, reduint així la nostra petjada ecològica.
- Tenir cura de les vostres mascotes i intentar minimitzar els danys que puguin ocasionar al medi natural.

Vídeos informatius sobre el gat fer

Betevé. El trobareu a l'inici d'aquesta pàgina:

<https://beteve.cat/medi-ambient/projecte-gat-fer-catalunya-zoo/>

InfoK (Super3).

<https://www.ccma.cat/tv3/super3/infok/espiem-als-gats-fers-del-montseny/video/6087489/>

Què farem a la sortida de camp?

- Aprendre a reconèixer els rastres del gat fer i els animals que conviuen amb ell als seus territoris.
- Treballarem en grup i investigarem diferents rastres.
- Necessitarem portar un suport per poder anar apuntant el que veiem i un llapis.

FITXA D'OBSERVACIÓ

Grup (noms)	Data	Hora

Número de rastre Eriçó Excrement <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/> Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/>	Número de rastre Guineu Excrement <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/> Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/>	Número de rastre Fagina Excrement <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/> Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/>
Pistes:	Pistes:	Pistes:
Número de rastre Geneta Excrement <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/> Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/>	Número de rastre Gat fer Excrement <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/> Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/>	Número de rastre Teixó Excrement <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/> Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) <input style="width: 40px; height: 40px; border: 1px solid black;" type="checkbox"/>
Pistes:	Pistes:	Pistes:

☐ Número de rastre Cabirol Excrement ☐ Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) ☐	☐ Número de rastre Llebre Excrement ☐ Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) ☐	☐ Número de rastre Conill Excrement ☐ Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) ☐
Pistes:		
☐ Número de rastre Senglar Excrement ☐ Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) ☐	☐ Número de rastre Ratolí de bosc Excrement ☐ Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) ☐	☐ Número de rastre Esquirol Excrement ☐ Altres rastres (restes de menjar, petjades, etc.) ☐
Pistes:		